

УДК 37.13.3

Проблема поєднання методів навчання у педагогічній теорії і практиці

Наталія АНДРОСОВА,

викладач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

Питання оптимізації процесу навчання та виховання пов'язане з вибором і поєднанням методів, з огляду на що різні аспекти цієї проблеми постійно викликають інтерес дослідників. Протягом останнього століття вивчали дидактичні можливості окремих методів на різних етапах засвоєння навчально-виховного матеріалу; залежність вибору методів від таких факторів, як зміст, цілі навчання, вік учнів, матеріальна база тощо; а також досліджували ефективність співвідношення окремих груп методів під час навчання (словесних і наочних методів, усного викладу і самостійних робіт, проблемного викладу та евристичної бесіди, репродуктивних і продуктивних методів).

Методи навчання як одна з вихідних категорій дидактики є тим ланцюгом, що пов'язує обґрунтування підходу до організації навчально-виховного процесу зі змінами у суспільстві та економіці. Варто лише дослідити послідовні зміни у будь-якій державі і те, як школа одразу звертається до відповідної методичної бази, наприклад: процеси усупільнення господарств, колективізація, великий потік неосвічених людей – виникнення бригадного методу організації навчання; підвищення економічного й матеріального рівня життя населення, поява приватних підприємств – впровадження індивідуально-диференційованого підходу, проблемних методів навчання.

Словесні методи навчання як педагогічна категорія постали ще в період давніх цивілізацій, коли було започатковано читання тексту вголос, багаторазове повторення, запитання й відповіді на них шляхом механічного запам'ятовування, роз'яснення складних слів. Платон надавав великого значення ораторському мистецтву як суспільному явищу, як засобу навчання і виховання мудрості, чеснот людини. У часи античності набули поширення такі словесні методи: «сократична бесіда», «метод навідних запитань», «евристичний метод». У працях І. Гербарта, А. Дістервега, Я. Коменського представлено загальні умови використання словесних методів навчання. В епоху Просвітництва набули поширення діалогічні методи навчання: дискусії, бесіди, словесні конкурси, спілкування «мудрих» з учнями тощо. Значну увагу відомі педагоги Західної Європи XVIII–XIX століть приділяли роботі з книгою.

Як зазначає О. Радул, вітчизняні педагоги-просвітителі С. Калиновський, Ф. Прокопович, Є. Славінецький, Г. Сковорода успішно використовували

словесні методи навчання: диспути, дискусії, комедійні діалоги, риторські вправи, полеміку, аналіз протилежних думок із певних питань; Г. Сковорода високо цінував лекцію, розповідь, розмову-повчання, словесний аналіз роботи та виправлення помилок, самостійну роботу з книгою [12]. У науково-практичній педагогічній діяльності Х. Алчевської, М. Бунакова, В. Водовозова, М. Корфа, С. Миропольського, М. Пирогова, К. Ушинського, П. Юркевича розроблено методіку проведення бесіди, що активізувала розумову діяльність учнів задля оволодіння ними осмисленими та міцними знаннями; визначено види бесід: катехізічна, евристична, сократична, попередня, заключна, систематизувальна, за картиною, літературна тощо; велику увагу приділено роботі з книжкою як словесному методу навчання, поєднанню його із розповіддю та поясненням [там само].

У розробленні проблеми методів, а особливо їх поєднанні, можна виділити декілька напрямів:

– *перший напрям* – питання класифікації методів навчально-виховного процесу (Є. Перовський, Б. Єсіпов, М. Данилов, І. Лернер, М. Скоткін, М. Махмутов, В. Онищук, А. Алексюк, І. Зверев, В. Бондар, В. Паламарчук, С. Шаповаленко, Ю. Бабанський);

– *другий напрям* – дослідження специфіки окремих методів (В. Ніколаєв, О. Почерніна – **пояснення**; І. Лебедева, Я. Бурлака, Н. Песняєва – **бесіда, діалог**; Т. Байбара, О. Барановська, Л. Кочіна, С. Бризгалова, Н. Мочалова, М. Палтишев – **дослідницькі методи**; С. Цінько, Л. Роговик, Л. Липова, А. Ясинська – **наочно-аудіовізуальні методи** тощо);

– *третій напрям* – вибір і поєднання методів різних груп та їх вплив на розвиток учня (І. Свиридова, О. Дон, І. Попов, Т. Сергєєва, Л. Кочіна, О. Білик, Р. Зінько, У. Ханас та ін.);

– *четвертий напрям* – умови розвитку пізнання учнів та їхніх психічних процесів шляхом застосування різних методів (Л. Чашко – *умови розвитку емпіричного пізнання в контексті аудіовізуальної інформації*; І. Старагіна – *мовний розвиток молодших школярів засобами граматично-творчої діяльності*; Л. Роговик – *розвиток психомоторних здібностей молодшого школяра* тощо).

Вчені-педагоги і дотепер опрацьовують питання визначення та класифікації методів. У їх дослідженнях розроблено такі **класифікації методів навчання**:

1. За джерелами передачі та характером сприймання інформації: словесні, наочні, практичні (Є. Перовський, В. Помагайба та ін.).

2. Залежно від основних дидактичних завдань: методи набуття знань; формування вмінь та навичок; застосування знань, умінь та навичок (Б. Єсіпов, М. Данилов).

3. За характером пізнавальної діяльності учнів щодо засвоєння змісту навчання: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний), репродуктивний, евристичний (І. Лернер, М. Скаткін).

4. Головним системотвірним фактором у класифікації методів навчання, що підтримує В. Гузеєв, є компонент набуття способів діяльності та ціннісних орієнтацій. Відповідно, виділяють такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний, програмований, евристичний, проблемний, модульний.

5. На основі поєднання методів викладання з методами учіння: інформаційно-викладацький та виконавчий, пояснювальний та репродуктивний, інструктивно-практичний та продуктивно-практичний, пояснювально-спонукальний та пошуковий (М. Махмутов).

6. Залежно від дидактичної мети уроку і завдань заняття та адаптованих до них видів діяльності вчителя й учнів: комунікативний, пізнавальний, перетворювальний, системний, контрольний (В. Онищук).

7. На основі бінарного підходу: за джерелами знань та рівнем самостійності учнів (А. Алексюк, В. Андреев, І. Зверев та ін.).

8. Тривимірною моделлю методів навчання, в якій поєднано три сторони методу навчання: джерела знань, рівень пізнавальної активності і самостійності учнів, а також логічний шлях пізнання, розробленою В. Паламарчук.

9. На основі тетраедричного підходу, де враховано логіко-змістову, джерельну, процесуальну і організаційно-управлінську сторони методів навчання (С. Шаповаленко).

10. На основі діяльнісного підходу (Ю. Бабанський): методи стимулювання й мотивації навчальної діяльності; методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи контролю та оцінювання навчальної діяльності [2].

11. Із урахуванням особистісно-смыслового розвитку учнів (І. Рудакова): методи, що забезпечують самоактуалізацію суб'єктивного досвіду учнів; діалогічні методи; методи, що забезпечують

самовираження учнів; методи психолого-дидактичної підтримки учнів [13].

Питання дослідження специфіки окремих методів розкрито у працях багатьох учених. Зокрема, розглядаючи історичний аспект проблеми вибору методів навчання, Г. Авер'янова зазначає, що передові вчителі переносили центр тяжиння уроку на роз'яснення навчального матеріалу, досягаючи розуміння його учнями, на протигагу механічному заучуванню; основними методами навчання вважали бесіду, що зацікавлює, та самостійну роботу учнів на уроці; застосовували й пропагували такі методи і прийоми прогресивної дидактичної системи, як художня розповідь, різні види бесід, глибше поєднання лекційного способу навчання з бесідою на уроці, заохочення самостійної роботи учнів під керівництвом учителя. Дослідниця показала, що словесні методи мали перевагу над іншими; найпоширенішим взаємодоповненням вважали проведення самостійної роботи учнів з бесідою чи розповіддю [1].

Дослідник В. Ніколаєв називає метод пояснення найпродуктивнішим для первинного ознайомлення з науково-теоретичним матеріалом та обґрунтовує умови ефективного використання способів пояснення і їх послідовність у навчальних предметах із провідним компонентом змісту «*наукові знання*» та з провідним компонентом «*способи діяльності*». Пояснення дослідник репрезентує як доказовий та логічний виклад, який передбачає розкриття сутності матеріалу, що вивчається, з метою формування в учнів свідомих знань та вмінь [10].

Науковець І. Лебедева, досліджуючи ефективність методу бесіди, розробила систему теорії навчальних запитань, рівні якої взаємодіють між собою і середовищем трьох основних систем: «учитель», «учень» та «об'єкт вивчення». Кожен рівень поступово ускладнюється: I – потребує виконання учнями лише базових мисленневих операцій (дія за алгоритмом, відтворення фактів); II – передбачає здійснення вибору способу дій серед множини варіантів, складання їх у комбінації; III – створює умови для вияву творчості, винаходу нового способу рішення. Дослідниця виявила 9 типів запитань («від учителя – учневі», «від учителя – самому собі», «від учня – учителю», «від учня – об'єкту вивчення» тощо) та кожному з них запропонувала дидактичну характеристику [9].

Отже, дослідження науковців висвітлюють неоднозначність вибору методу та наявність великої кількості умов їх ефективності.

У дослідженні вибору і поєднання методів навчання вчителями предметів природничо-географічного циклу О. Дон зараховує поняття «метод навчання» до первинних понять педагогіки і прагне віднайти відмінні властивості та істотні його ознаки. На переконання дослідниці, управління навчальним процесом визначається методами навчання, які спрямовують аналіз результатів навчання; мета формує зміст матеріалу, форми і методи організації діяльності на уроках. Автор розробила

комп'ютерну програму вибору методів навчання. Вчитель вносить лише дані про новизну теми, кількість нових термінів і демонстрацій, що діти вивчають на уроці, формулювання теми, саме вивчення із закріпленням, застосування матеріалу, що вивчають, самостійну роботу учнів на уроці, склад та успішність класу, вид уроку. У розробленій програмі запропоновано об'ємний вибір і варіанти поєднання методів, де враховано характер та відповідність діяльності вчителя й учнів, джерела передачі та сприйняття знань, взаємозв'язок сприйняття та осмислення навчального матеріалу [5].

Дослідники Р. Зінко, О. Білик, У. Ханас запропонували спосіб класифікувати методи навчання з використанням механізму почленної диз'юнкції, який враховує різні множини характеристик методів та дає можливість візуально за допомогою графів при зведенні багатовимірних даних до зручного для людського сприйняття вигляду сприймати класифікацію [6]. Такий новий спосіб класифікації методів навчання з використанням механізму почленної диз'юнкції дає змогу врахувати більшу кількість ознак різних методів навчання, але є досить складним для щоденного застосування вчителем.

Дослідник С. Омеляненко наголошує, що багатоякісність процесу навчання як педагогічного явища передбачає багатство й різноманітність не лише окремих методів навчання в різних формах їх вияву, а й різноманітність їх систем, вважаючи, що конструювання системи методів навчання необхідно здійснювати в межах трьох підсистем: перша з яких охоплює методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності, друга – методи організації та виконання дій та операцій, третя – методи контролю й самоконтролю навчальних досягнень учнів [11].

Питанням вибору та поєднання методів навчання у початковій школі присвячено дослідження Л. Кочіної. Науковець обґрунтовано зазначає, що рівень засвоєння нового матеріалу шестилітніми першокласниками якісно підвищується, якщо на кожному його етапі досягатиметься динамічне поєднання методів з орієнтацією на розвиток пізнавальної активності, самостійності та емоційності у навчальній діяльності [8].

Комплексне використання методів навчання як засіб підвищення ефективності викладання природознавства у початкових класах розглядають Л. Савлущинська, Г. Бабіч. Дослідники наголошують на тому, що основою педагогічного процесу є не самі методи, а їх система, тому методи навчання, залишаючись однаковими, нескінченно варіюються в їх поєднаннях залежно від різноманітних обставин і умов реалізації педагогічного процесу [7].

Вивчення умов розвитку пізнання учнів та їх психічних процесів є на сьогодні актуальним з погляду вибору методів навчання, оскільки сучасна наука здобула нові ресурси для їх виявлення та аналізу. Дослідження І. Свиридової щодо впливу методів навчання на формування пізнавальних інтересів

учнів доводить, що у навчальному процесі методи навчання є об'єднувальною ланкою між змістом та організацією діяльності. Також у праці обумовлено роль методів навчання, а саме: за їх допомогою формується мотивація навчання; набуває ясності загальна мета діяльності; відбувається актуалізація і виразність предметного змісту; здійснюється логіка предметних дій, де важливою є методичне інструментування завдань, відбір необхідних способів [14].

Практичний інтерес до побудови системи методів навчання в межах особистісно орієнтованого навчання може становити дослідження О. Турянської. Вона пропонує систему методів особистісно орієнтованого навчання, що є адекватною меті й змісту особистісно орієнтованої освіти та відповідає психологічним потребам на шляху саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації. Засадами для класифікації методів особистісно орієнтованого навчання в школі, на думку дослідниці, є: 1) необхідність спрямувати навчальний процес на актуалізацію і розвиток психологічних потреб особистості, різних видів інтелекту, на актуалізацію системи її особистісних емоційно-ціннісних ставлень; 2) дотримання етапів організації навчальної діяльності учнів. Відповідно, у системі методів особистісно орієнтованого навчання виділяють такі методи: організації пізнавальної діяльності, організації практичної діяльності, організації творчо-пошукової діяльності, організації ціннісно-сміслової діяльності, організації комунікативної діяльності. О. Турянська наголошує, що застосування такої системи методів навчання сприяє досягненню учнями не лише функціональних результатів навчання, а й психологічних – виникнення позитивної «Я-концепції» кожного вихованця: «Образ себе, здатного до пізнання, праці, творчості, співчуття й спілкування, надбаний учнем у навчанні, забезпечує позитивні результати самоідентифікації, самоусвідомлення, самопізнання, самореалізації, ціннісну і соціальну орієнтацію учнів, їх самоактуалізацію» [15, с. 187].

У теорії навчання вирішують і питання визначення педагогічних умов, що впливають на вибір окремих методів навчання.

Найчастіше на сучасному етапі досліджують проблему оптимального підбору системи методів для проведення уроку. Питання вивчають у двох варіантах: по-перше, глобальне поєднання – які групи методів варто застосовувати на різних етапах чи типах уроку; по-друге, локальне поєднання – окремі методи однієї чи кількох груп (бесіда і пояснення, дослід та спостереження, самостійна робота і розповідь тощо).

Вчені-дидакти виділяють декілька рівнів прийняття вчителями рішення щодо вибору методів навчання.

Перший рівень – стереотипні рішення, коли педагог надає перевагу стереотипу застосування методів навчання незалежно від специфіки задач, що потрібно розв'язати, змісту навчального матеріалу, особливостей учнів.

Другий рівень – рішення типу «проб і помилок», за якого педагог прагне міняти вибір методів навчання з урахуванням конкретних умов, але здійснює це шляхом стихійних проб, припускаючись помилок, обираючи новий варіант і знов без наукового обґрунтування вибору.

Третій рівень – оптимізовані рішення, що приймаються шляхом науково обґрунтованого вибору найбільш раціональних методів для означених умов відповідно до певних критеріїв [4].

На основі розробленої моделі загальних методів навчання, що характеризується за джерелом засвоєної інформації (словесним, наочним чи практичним), за рухом думки від незнання до знання (індуктивним, дедуктивним чи традиктивним), за рівнем включення учнів у процес засвоєння знань (пояснювально-ілюстративним, репродуктивним, проблемно-інформаційним, евристичним чи дослідницьким), за функцією (методи засвоєння, формування умінь, систематизації, узагальнення, контролю й оцінювання) та чотиристоронньої моделі методів навчання, яка враховує вказані ознаки методів навчання, В. Бондар пропонує використовувати її з метою вибору методів для композиції і декомпозиції діяльності вчителя й учнів у межах дидактичної клітини процесу навчання – уроку, дбаючи про цілісність способу діяльності вчителя й учнів. Відповідно, називає методи навчання у такій послідовності: 1) визначення рівня керування самостійною роботою учнів і відповідного методу за ознакою: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький; 2) обрання зовнішньої форми вияву методу навчання: словесної, наочної, практичної; 3) визначення внутрішнього логічного шляху засвоєння знань: індуктивного, дедуктивного, традиктивного чи їх поєднання. У такий спосіб конструюють значну кількість методів навчання як поєднання різних сторін одного й того ж методу, який виконує певну дидактичну функцію: первинне засвоєння знань, формування умінь і навичок, узагальнення знань та умінь, застосування знань, перевірка, оцінювання та корекція вмінь і навичок [3].

На основі аналізу філософської, психологічної, педагогічної літератури та спостереження за роботою вчителів початкових класів ми визначили такі дидактичні умови поєднання словесних методів навчання: врахування чуттєво-емпіричного досвіду та наявних теоретичних знань у школярів; врахування узгодження монологічності та діалогічності мислення й мовлення у навчанні молодших школярів; врахування зовнішніх зв'язків у поєднанні словесних методів навчання із їх внутрішньою структурою.

Під час вибору поєднання словесних методів навчання із урахуванням емпіричного та теоретичного рівнів пізнання спираємося на такі положення: що ширшим є запас конкретних вражень в учнів, то більшою – можливість здобуття реальних знань;

у молодшому шкільному віці відбувається поступовий розвиток як конкретного, так і абстрактного мислення, а отже, враховуємо, що поєднання словесних методів навчання повинно розкривати найоптимальніші способи конструювання змісту навчального матеріалу, де буде відображено як головні, суттєві зв'язки та відношення, так і емпіричний досвід учнів, забезпечено сприяння розвитку їхніх психічних процесів, формування ключових та предметних компетентностей.

Умову врахування узгодження монологічності та діалогічності мислення й мовлення у навчанні молодших школярів розглянуто як сприяння раціональному та усвідомленому навчальному процесу учнів початкової школи. Поєднання словесних методів навчання із урахуванням монологічності та діалогічності мислення та мовлення є ефективним, коли створюється діалогічність ситуацій. При цьому йдеться про діалог не тільки зовнішній, а й внутрішній, що значно важливіше і продуктивніше для розвитку особистості; проектування такого поєднання потребує від учителя вміння створювати навчальні проблемні ситуації, формувати евристичні питання, пізнавальні та проблемно-пошукові завдання, психолого-педагогічної готовності до конструювання різних поєднань словесних методів навчання, зменшення на уроці частки фронтальних форм на користь індивідуально-групової та парної форм.

Під час вибору поєднання словесних методів навчання із урахуванням зовнішньої та внутрішньої ознак методів навчання спираємося на такі положення: 1) врахування структури навчальної діяльності, що охоплює такі компоненти: мета і головний результат, які в узагальненому вигляді полягають у засвоєнні основ наук, що виступають змістом навчальної діяльності; потреби, що ґрунтуються на необхідності отримання як практичних, так і теоретичних знань, а також знань про способи діяльності; мотиви, що передбачають прагнення до засвоєння способів розв'язання завдань; навчальні ситуації, що виникають під час розв'язання задач; навчальні дії та операції, що складаються із навчально-пізнавальних дій, а також дій контролю й оцінювання та спрямовані на розв'язання навчальної задачі; 2) внутрішні суперечності змісту процесу навчання, ідея засвоєння змісту освіти шляхом особистісного значення (метод застосування навчання передбачає оволодіння прийомми розумової діяльності, які є, водночас, і внутрішньою стороною методу навчання).

Сучасна педагогіка пропонує вчителю значний перелік методів навчання, за допомогою яких він може ефективно розв'язувати найскладніші завдання навчально-виховного процесу. Для кожного завдання існують методи, які дають можливість найефективніше вирішувати ці завдання. Кожен метод навчання є раціональним за умови правильного його вибору та майстерного застосування й поєднання у системі.

Література

1. **Аверьянова Г. Д.** Проблемы организации, содержания и методов обучения в российской гимназии первой половины XIX ст. автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Г. Д. Аверьянова; НИИ общей педагогики АПН СССР. – М., 1973. – 26 с.
2. **Бабанский Ю. К.** Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1985. – 208 с.
3. **Бондар В. І.** Системний підхід до аналізу методів навчання на уроці / В. І. Бондар // Рад. шк. – 1983. – №9. – С. 71–74.
4. **Гоноболін Ф. Н.** Книга об учителе / Ф. Н. Гоноболін. – М.: Просвещение, 1965. – 260 с.
5. **Дон О. М.** Вибір і поєднання методів навчання вчителями предметів природничо-математичного циклу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. М. Дон; Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2000. – 248 с.
6. **Зінько Р.** Класифікація методів навчання з використанням механізму почленної диз'юнкції / Р. Зінько, О. Білик, У. Ханас // Пед. дискурс. – 2014. – Вип. 17. – С. 75–82.
7. **Комплексне** використання методів навчання як засіб підвищення ефективності викладання природознавства в початковій школі / Л. Г. Савлущинська, Г. Г. Бабіч // Наука і освіта: наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. – 2012. – №5 (Педагогіка). – С. 120–123.
8. **Кочина Л. П.** Выбор и сочетание методов обучения в процессе усвоения материала учащимися подготовительных классов: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Л. П. Кочина; НИИ педагогики УССР. – К., 1983. – 24 с.
9. **Лебедева И. П.** Моделирование как метод исследования социально-педагогических систем / И. П. Лебедева // Моделирование социально-педагогических систем: Матер. регион. науч.-практ. конф. (16–17 сентября 2004 г.) / Гл. ред. А. К. Колесников; отв. ред. И. П. Лебедева. – Пермь: Перм. гос. пед. ун-т, 2004. – С. 29–36.
10. **Николаев В. А.** Способы объяснения нового материала в учебных предметах разного типа: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / В. А. Николаев, АПН СССР, НИИ общей педагогики. – М., 1988. – 18 с.
11. **Омельяненко С. В.** Поєднання методів навчання у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах / С. В. Омельяненко // Вісник Черкаського університету. – Черкаси: Видавничий відділ ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – Випуск 157. – Серія: Педагогічні науки. – С. 117–122.
12. **Радул О. С.** Історія педагогіки України: навч. посіб. Видання 3-є, доп. і переробл. / О. С. Радул. – Кіровоград: ПВЦ ТОВ «Імекс ЛТД», 2008. – 202 с.
13. **Рудакова И. А.** Современные дидактические методы: смыслообразование в учебном процессе: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / И. А. Рудакова. – Ростов на/Д., 2006. – 377 с.
14. **Свиридова И. А.** Влияние методов обучения на формирование познавательных интересов учащихся: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / И. А. Свиридова. – ЛГПИ им. А. Герцена. – Л., 1983. – 18 с.
15. **Турянська О. Ф.** Класифікація методів особистісно орієнтованого навчання як теоретико-методична засада творення шкільних підручників / О. Ф. Турянська // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – 2012. – №22 (257). – Ч. I. – С. 181–192.

Анотації**Наталья АНДРОСОВА****Проблема поєднання методів навчання у педагогічній теорії і практиці**

У статті розглянуто стан дослідження питання методів навчання та їх поєднання у педагогічній літературі й передовому педагогічному досвіді. Виокремлено ключові підходи до умов поєднання методів навчання у спадщині педагогів минулого й сучасних дослідників.

Запропоновано авторські дидактичні умови поєднання методів навчання, що враховують чуттєво-емпіричний досвід і наявні теоретичні знання учнів, узгодження монологічності та діалогічності мовлення й мислення у навчанні молодших школярів, зовнішні зв'язки словесних методів навчання з їх внутрішньою структурою.

Ключові слова: методи навчання, поєднання методів, дидактичні умови, класифікація методів, узгодження.

Наталья АНДРОСОВА**Проблема соединения методов обучения в педагогической теории и практике**

В статье рассмотрено состояние исследования вопроса методов обучения и их соединения в педагогической литературе и передовом педагогическом опыте. Выделены ключевые подходы к условиям соединения методов обучения в наследии педагогов прошлого и современных исследователей.

Предложены авторские дидактические условия соединения методов обучения, которые учитывают чувственно-эмпирический опыт и реальные теоретические знания учеников, согласование монологичности и диалогичности речи и мышления в обучении младших школьников, внешние связи словесных методов обучения с их внутренней структурой.

Ключевые слова: методы обучения, соединение методов, дидактические условия, классификация методов, согласованность.

Natalya ANDROSOVA**The problem of combining teaching methods in pedagogical theory and practice**

Considered as the study of methods of training and their combination in pedagogical literature and best pedagogical practices. Highlights the key approaches to conditions a combination of teaching methods in the legacy teachers of the past and contemporary researchers of the problem.

The author suggests conditions for the combination of teaching methods, taking into account sensory-empirical experience to the theoretical knowledge of students, coordination monological and Dialogic speech and thinking in the training elementary school students, external relations verbal teaching methods with their internal structure.

Keywords: teaching methods, combination of methods, didactic conditions, classification of methods, harmonization.